

Tēzes virsraksts: Par darba ņēmēja jēdziena attiecināšanu uz kapitālsabiedrības valdes locekli; par kapitālsabiedrības izpildinstitūcijas (padomes, dalībnieku sapulces) tiesībām atsaukt no amata valdes locekli, kas ir grūtniece

Tēze Nr.1: Saskaņā ar Eiropas Savienības tiesas skaidrojumu, kapitālsabiedrības valdes loceklis, kurš tai sniedz pakalpojumus un ir tās neatņemama sastāvdaļa, jāuzskata par darba ņēmēju atbilstoši Eiropas Padomes 1992.gada 19.oktobra Direktīvas Nr. 92/85 paredzētajiem mērķiem, ja viņa darbība noteiktu laiku tiek veikta citas šīs sabiedrības struktūras vadībā vai kontrolē, un ja kā atlīdzību par šo darbību viņš saņem darba samaksu. Tomēr, izmantojot Eiropas Padomes 1992.gada 19.oktobra Direktīvas Nr. 92/85 10.panta pirmajā punktā piešķirto iespēju paredzēt izņēmumus, komercsabiedrību izpildinstitūciju locekļiem var noteikt atšķirīgu aizsardzības līmeni salīdzinājumā ar to, kas noteikts darba ņēmējiem, kuri nav šādas institūcijas locekļi (un nav iecelti vadošos amatos).

Tēze Nr.2: Atlaist (atsaukt no amata) grūtnieces laika posmā no viņu grūtniecības sākuma līdz grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma beigām aizliegts tad, ja ir acīmredzama atlaišanas iemesla saistība ar grūtniecību vai kāda iemesla dēļ, kas būtībā pamatots ar šo stāvokli. Tomēr šis aizliegums nav absolūts, jo grūtnieci var atlaist ar viņas grūtniecības stāvokli nesaistītu iemeslu dēļ.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas

Senāta Civillietu departamenta

2011.gada 19.janvāra

S P R I E D U M S

Lietā Nr. SKC-1/2011

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šādā paplašinātā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs senators referents Z.Gencs

senatore I.Garda

senators V.Jonikāns

senators A.Laviņš

senators N.Salienieks

senators K.Torgāns

senatore M.Zāgere,

piedaloties prasītājam D.D. un viņas pārstāvim zvērinātam advokātam A.Rasam, atbildētājam SIA „LKB Līzings” pārstāvim zvērinātam advokātam L.Liepam un S.K.,

atklātā tiesas sēdē izskatīja prasītājas D.D. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 14.aprīļa spriedumu D.D. prasībā pret SIA „LKB Līzings” par darba līguma atzīšanu par noslēgtu, dalībnieku sapulces lēmuma atzīšanu par spēkā neesošu, darba līguma uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, atjaunošanu darbā un atlīdzības piedziņu par darba piespiedu kavējuma laiku.

Aprakstošā daļa

[1] AS „Latvijas Krājbanka” ar 2006.gada 21.decembra lēmumu par SIA „LKB Līzings” (turpmāk tekstā LKB) dibināšanu iecēlusi D.D. par šīs sabiedrības vienīgo valdes locekli (1.lpp.5.).

[2] Ar LKB padomes 2007.gada 11.janvāra lēmumu Nr.2 noteikts valdes locekles atalgojums un papildu nosacījumi (personiskā transporta nomas apmaksā, mobilā telefona sarunu apmaksas limits, benzīna un transporta līdzekļa remonta apmaksas limits), uzdodot padomes priekšsēdētājam noslēgt nepieciešamos līgumus šā lēmuma izpildes nodrošināšanai (1.lpp.7.-8.).

D.D. sastādījusi darba līguma projektu, taču vienošanās nav panākta. Nav bijis noslēgts arī kāds cits civiltiesisks līgums, kas regulētu valdes locekles pienākumu pildīšanu.

[3] LKB dalībnieku sapulce 2007.gada 23.jūlijā nolēmusi atsaukt D.D. no valdes locekles amata (1.lpp.24.). Dalībnieku sapulces protokola apliecināts izraksts viņai nosūtīts 2007.gada 24.jūlijā (1.lpp.21.).

[4] Uzskatīdama atsaukšanu no valdes locekles amata par nelikumīgu, D.D. 2007.gada 31.augustā cēlusi prasību pret LKB par darba līguma atzīšanu par noslēgtu; LKB 2007.gada 23.jūlija dalībnieku sapulces lēmuma par viņas atsaukšanu no valdes locekles amata atzīšanu par spēkā neesošu; darba devējas 2007.gada 24.jūlija uzteikuma Nr. 3-2/16 atzīšanu par spēkā neesošu; atjaunošanu iepriekšējā darbā par LKB valdes locekli; atlīdzības piedziņu par darba piespiedu kavējuma laiku no atlaišanas dienas līdz atjaunošanai darbā.

D.D. norādījusi, ka viņas atlaišana no darba notikusi, pārkāpjot Darba likuma normas. Starp viņu un atbildētāju pastāvējušas darba tiesiskās attiecības, jo abas puses

pildījušas rakstiski nenoformētu darba līgumu. Viņa pildījusi valdes locekles pienākumus, saņēmusi atlīdzību par šo darbu, bijis piešķirts arī atvaļinājums.

Prasītājas ieskatā, darba devējas nelabvēlību izraisījusi viņas nostāja LKB statūtu grozījumu jautājumā, jo 2007.gada 19.jūlijā viņa paziņojusi sabiedrības padomei savu viedokli attiecībā par valdes locekļu nepieciešamo skaitu.

Par darba devēja uzteikumu var uzskatīt LKB valdes locekles L.M. 2007.gada 24.jūlija vēstuli Nr.3-2/16, kurā norādīts, ka atlaišana ir pamatota ar sabiedrības dalībnieku sapulces 2007.gada 23.jūlija lēmumu, taču šis uzteikums ir pretiesisks, jo to nav izdevusi tā persona, kurai saskaņā ar likumu ir šādas tiesības.

Darba devēja ir pārkāpusi Darba likuma 109.panta pirmās un trešās daļas noteikumus, kas aizliedz uzteikt darba līgumu darbinieka pārejošas darbnespējas laikā, tostarp ar grūtnieci, jo viņa atradusies grūtniecības 11.nedēļā.

Pastāvot kolīzijai starp Komerclikuma 224.panta ceturto daļu, kas dalībnieku sapulcei atļauj jebkurā laikā atbrīvot no darba izpildinstitūciju locekļus, un Darba likuma 109.panta pirmo daļu, kurā noteiktas sociālās garantijas grūtniecēm, prioritāte ir Darba likuma 109.pantam.

Prasība pamatota, atsaucoties uz Darba likuma 41., 44., 102., 109. un 122.pantu, kā arī Komerclikuma 217.pantu.

[5] Ar Rīgas Centra rajona tiesas 2007.gada 24.oktobra spriedumu D.D. prasība noraidīta.

[6] Arī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, izskatot lietu sakarā ar D.D. apelācijas sūdzību, 2008.gada 14.aprīlī prasību noraidījusi.

[6.1] Civillietu tiesas kolēģija atzinusi, ka LKB ir reģistrēta Komercreģistrā, tādēļ pušu tiesiskajās attiecībās piemērojamas Komerclikuma tiesību normas. Darba likuma noteikumi attiecībā uz valdes locekli, kas atsaukts no amata ar kapitālsabiedrības dalībnieku sapulces lēmumu, nav piemērojami, jo Darba likuma normas var tikt piemērotas tikai tiktāl, ciktāl Komerclikumā kā speciālajā likumā attiecībā uz valdes locekli nav noteikts citādi.

[6.2] Tiesas kolēģijas ieskatā, D.D. nepamatoti tulkojusi padomes 2007.gada 11.janvāra lēmumu, ar kuru noteikts valdes locekļa atalgojums Ls 2 800 mēnesī, apstiprināti citu izdevumu limiti, kā arī atbildētājas padomes priekšsēdētājam uzdots noslēgt nepieciešamos līgumus šā lēmuma izpildes nodrošināšanai, proti, ka ar viņu būtu

noslēdzams tieši darba līgums. Ar kapitālsabiedrības izpildinstitūcijas locekļiem slēdzams darba līgums, ja viņi netiek nodarbināti, pamatojoties uz citu civiltiesisku līgumu (Darba likuma 44.panta trešā daļa).

Saskaņā ar Komerclikuma 224.panta otro daļu, lai personu ievēlētu par valdes locekli, ir nepieciešama attiecīgās personas rakstveida piekrišana. Arī konkrētajā gadījumā D.D. ievēlēšanai par LKB valdes locekli tikusi saņemta prasītājas rakstveida piekrišana, līdz ar to nekādā ziņā nevar runāt par prasītājas iecelšanu valdes locekles amatā kā par vienpusēju LKB dalībnieka gribas izpaudumu.

[6.3] Komerclikuma 224.panta ceturtdā daļa noteic, ka valdes locekli var atsaukt ar dalībnieku sapulces lēmumu un minētā likuma norma neparedz nekādus ierobežojumus vai īpašu procedūru dalībnieku tiesībām valdes locekli jebkurā brīdī atsaukt no amata, kā arī neparedz pienākumu šādu lēmumu motivēt.

Ar dalībnieku sapulcē pieņemto lēmumu atsaukt prasītāju no LKB valdes locekles amata atbildētāja skaidri un nepārprotami paudusi savu gribu izbeigt tiesiskās attiecības ar prasītāju. Darbībai valdes locekļa amatā ir izteikts uzticības raksturs un valdes loceklim, kurš no amata atsaukts, Komerclikumā nav paredzētas tiesības prasīt atjaunošanu amatā tiesas ceļā, jo tiesa nevar iejaukties uzņēmēj sabiedrības izpildinstitūcijas (par kādu atzīstama valde) izveidošanas jautājumu risināšanā.

Tiesa atzinusi, ka pat tādā gadījumā, ja starp kapitālsabiedrību kā darba devēju un tās izpildinstitūcijas locekli kā darbinieku noslēgts darba līgums un pastāv darba tiesiskās attiecības, kapitālsabiedrības dalībnieki, pamatojoties uz Komerclikuma 224.pantu, ir tiesīgi jebkurā brīdī atsaukt valdes locekli no amata, tādējādi izbeidzot arī darba tiesiskās attiecības. Darba līguma noslēgšana neatceļ Komerclikuma normu piemērošanu valdes locekļiem. Valdes locekļus var atsaukt no amata ar dalībnieku sapulces lēmumu, neievērojot Darba likuma noteikumus par darba tiesisko attiecību izbeigšanu.

[6.4] Civillietu tiesas kolēģija secinājusi, ka nepamatots ir prasījums par LKB dalībnieku sapulces 2007.gada 23.jūlija lēmuma par D.D. atsaukšanu no valdes locekles amata atzīšanu par spēkā neesošu.

Saskaņā ar Komerclikuma 217.panta pirmo daļu tiesa var atzīt dalībnieku sapulces lēmumu par spēkā neesošu, ja šāds lēmums vai tā pieņemšanas procedūra ir pretrunā ar likumu vai statūtiem vai arī pieļauti būtiski pārkāpumi sapulces sasaukšanā, vai lēmuma pieņemšanā. Savukārt, Komerclikuma 217.panta otrā daļa noteic, ka gadījumā, ja lēmums pieņemts, pārkāpjot tā pieņemšanas procedūru, uz šā pamata lēmums nav apstrīdams, ja par tā pieņemšanu nobalsojuši visi dalībnieki (konkrētajā gadījumā par lēmumu nodots 100%

balsu). Atbildētājas pieņemtais lēmums ir atbilstošs Komerclikuma 224.pantam un tas pieņemts dalībnieku sapulces kompetences ietvaros.

[6.5] Tā kā nav pamata D.D. atjaunošanai LKB valdes locekles amatā, nepamatots ir prasījums par atlīdzības piedziņu par darba piespiedu kavējuma laiku.

[7] Kasācijas sūdzībā D.D. lūgusi atcelt apgabaltiesas spriedumu un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā materiālo tiesību normu nepareizas piemērošanas dēļ, norādot šādus argumentus.

[7.1] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 451.panta 1.punkta noteikumus, jo nav piemērojusi tās tiesību normas, kuras vajadzēja piemērot, proti, Darba likuma 2., 28., 39., 41. 44.pantu, 109.panta pirmo daļu un Civillikuma 2178.un 2179.pantu.

Tā kā starp valdes loekli un kapitālsabiedrību nav noslēgts neviens civiltiesisks līgums, tad obligāti noslēdzams darba līgums.

[7.2] Tiesa nepareizi interpretējusi un piemērojusi Komerclikuma 224.panta ceturto daļu.

Darba likumā ietvertās tiesību normas par darba tiesisko attiecību izbeigšanu un Komerclikuma attiecīgās normas par valdes locekļa atsaukšanu no amata ir normas, kuru regulējums pastāv neatkarīgi viens no otra, tādēļ starp to piemērošanu neveidojas vispārējo un speciālo tiesību normu piemērošanas kolīzijas. Līdz ar to nav pareizs tiesas apgalvojums, ka attiecībā uz valdes loekli Darba likuma normas par darba tiesisko attiecību izbeigšanu ir vispārējās tiesību normas, kuras tiek ierobežotas.

Komerclikuma 224.panta ceturtais daļa regulē valdes locekļa atsaukšanas kārtību, taču minētā norma neregulē un nereglamentē kārtību, kādā valdes loceklis, kas ar kapitālsabiedrību atrodas darba tiesiskajās attiecībās, ir atbrīvojams no amata. Līdz ar to Komerclikuma 224.panta ceturtais daļas regulējuma ekskluzīva piemērojamība ir tikai tajos gadījumos, kad starp kapitālsabiedrību un valdes loekli pastāvošajām tiesiskajām attiecībām nav iespējams konstatēt darba tiesisko attiecību elementus.

Tiesiskās vienlīdzības aspektā par pamatotu būtu uzskatāms viedoklis, ka valdes loeklim būtu piešķiramas tādas pašas sociālās garantijas kā darbiniekam, kas neieņem valdes locekļa amatu, tāpēc par nepareizu uzskatāma norāde spriedumā, ka valdes locekļus var atsaukt no amata ar dalībnieku sapulces lēmumu, neievērojot Darba likuma noteikumus par darba tiesisko attiecību izbeigšanu.

[7.3] Prasītāja bijusi darba ņēmēja, tāpēc bija jāpiemēro Darba likuma 109.panta pirmās daļas noteikumi, kas darba devējam aizliedz uzteikt darba līgumu grūtniecei. Tāpat

Eiropas Padomes 1992.gada 19.oktobra Direktīvas Nr. 92/85/EEK 10.pants nosaka strādājošo grūtnieču atļaušanas vispārēju aizliegumu. Attiecībā uz strādājošām grūtniecēm Eiropas Kopienu tiesībās noteikts, ka uz tām attiecas darba ņēmēja Kopienu tiesību vispārējā izpratne (tā kasācijas sūdzībā). Turklāt attiecībā uz strādājošām grūtniecēm noteikts, ka tā par tādu ir uzskatāma, ja viņa par savu grūtniecību ir paziņojusi darba devējam.

[7.4] Tiesa nepareizi interpretējusi un piemērojusi arī Komerclikuma 217.panta pirmo daļu. Šā panta kārtībā ir iespējams atzīt par spēkā neesošu dalībnieku sapulces lēmumu, ja tas ir pretrunā ar likumu. Konkrētajā gadījumā lēmums ir pretrunā ar likumā noteikto aizliegumu uzteikt darba līgumu grūtniecei.

[7.5] Apelācijas instances tiesa nav pareizi vērtējusi prasītājas neierašanos uz pirmās instances tiesas sēdi un nav piemērojusi Civilprocesa likuma 56.panta septīto daļu, līdz ar to nepamatoti un pretlikumīgi atzinusi par tiesisku un pareizu pirmās instances tiesas pieļautu prasītājas procesuālo tiesību ierobežošanu.

[8] Senāta sēdē D.D. un viņas pārstāvis lūdza kasācijas sūdzību apmierināt, bet LKB pārstāvji lūdza spriedumu atstāt negrozītu.

[8.1] D.D. apgalvoja, ka viņa ir uzskatāma par darba ņēmēju Eiropas Savienības tiesību izpratnē neatkarīgi no tā, vai viņa par tādu uzskatāma Latvijas tiesību izpratnē. Turklāt, ņemot vērā Direktīvas 92/85 10.pantā ietverto atļaušanas aizliegumu un būtiskās intereses, kuru aizsardzība paredzēta šajā normā, jebkurās tiesiskajās attiecībās, kurās iespējams konstatēt darba tiesisko attiecību pazīmes, tiesai jānodrošina strādājošām grūtniecēm paredzētās tiesiskās un sociālās garantijas.

[8.2] LKB pārstāvji kasācijas sūdzību neatzina, norādīdami, ka kapitālsabiedrības valdes locekļi uzdevumus neveic kādas citas personas vadībā un tādējādi nav uzskatāmi par darba ņēmējiem. Atšķirīgs aizsardzības līmenis darba ņēmējiem un kapitālsabiedrības valdes locekļiem ir pilnībā pamatots, ņemot vērā valdes locekļa amatam piemītošo uzticības raksturu. Eiropas Savienības tiesībās ir skaidri nodalīti darbinieki, kas veic savus uzdevumus darba devēja vadībā, un personas, kuras šo vadību īsteno, būtībā ir darba devēja pārstāvji, nevis padotie.

[9] Uzskatot, ka izskatāmajā lietā radies jautājums par Eiropas Savienības tiesību interpretāciju, Augstākās tiesas Senāts 2009.gada 13.maijā nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Eiropas Savienības Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

1) Vai kapitālsabiedrības izpildinstitūcijas loceklis ir uzskatāms par darba ņēmēju Savienības tiesību izpratnē?

2) Vai tas, ka Komerclikuma 224.panta ceturtajā daļā paredzēts atsaukt kapitālsabiedrības valdes locekli no amata bez jebkādiem ierobežojumiem, tostarp neatkarīgi no sievietes grūtniecības stāvokļa, nav pretrunā Direktīvas 92/85 EEK 10.pantam un Tiesas atziņām?

Šādi jautājumi uzdoti sakarā ar šaubām par valsts tiesiskā regulējuma, kurā, aizliedzot atlaišanu grūtniecības dēļ, nav paredzēts nekāds ierobežojums attiecībā uz kapitālsabiedrības valdes locekļa atsaukšanu saderīgumu ar Eiropas Savienības tiesībām.

Eiropas Savienības Tiesas spriedums pasludināts 2010.gada 11.novembrī un saņemts Latvijas Republikas Augstākajā tiesā 2010.gada 16.novembrī, tāpēc kasācijas tiesvedība tika atjaunota.

Motīvu daļa

[10] Apsvēris prasītājas D.D. kasācijas sūdzībā norādītos argumentus, atbildētājas LKB iebildumus pret kasācijas sūdzību, kā arī iepazīties ar Eiropas Savienības Tiesas 2010.gada 11.novembra spriedumu sakarā ar uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem, Senāts nāca pie atzinuma, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 14.aprīļa spriedums ir atstājams negrozīts.

[10.1] Tiesa norādījusi, ka iesniedzējtiesas kompetencē ir konstatēt faktus, ar kuriem ir saistīts pamata strīds, un izdarīt no tiem secinājumus, lai pieņemtu atbilstošu lēmumu, tostarp noskaidrot, vai apstrīdētais lēmums par D.D. atsaukšanu no valdes locekles amata bija pamatots, galvenokārt, ar prasītājas grūtniecības stāvokli.

Tiesa atzinusi, ka ciktāl Latvijas valdība un Eiropas Komisija ar savu nostāju attiecībā uz pamata lietas faktiem apšaubījusi prejudiciālo jautājumu nozīmi iesniedzējtiesā izskatāmā strīda izšķiršanā, jākonstatē tikai, ka iesniedzējtiesas lēmumā nekas neļauj apgalvot, ka šie jautājumi, kuru lietderību iesniedzējtiesa turklāt ir paskaidrojusi, ir acīmredzami hipotētiski vai ka tiem nav sakara ar pamata lietas īstenajiem apstākļiem un priekšmetu (37.pkt.).

[10.2] Ar savu pirmo jautājumu Senāts būtībā lūdzis izskaidrot, vai kapitālsabiedrības valdes loceklis, kurš tai sniedz pakalpojumus, ir jāuzskata par darba ņēmēju Direktīvas 92/85 izpratnē.

Eiropas Savienības Tiesas ieskatā uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka kapitālsabiedrības valdes loceklis, kurš tai sniedz pakalpojumus un ir tās neatņemama

sastāvdaļa, jāuzskata par darbaņēmēju atbilstoši ar Direktīvu 92/85 iecerētajiem mērķiem, ja viņa darbība noteiktu laiku tiek veikta citas šīs sabiedrības struktūras vadībā vai kontrolē un ja kā atlīdzību par šo darbību viņš saņem darba samaksu. Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda nepieciešamie fakti, lai novērtētu, vai šāds gadījums ir tās izskatāmajā pamata lietā.

[10.3] Ar savu otro jautājumu Senāts būtībā lūdzis skaidrojumu, vai Direktīvas 92/85 10.pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā netiek pieļauts tāds valsts tiesiskais regulējums kā pamata lietā, kas ļauj bez ierobežojumiem atsaukt kapitālsabiedrības valdes locekli, tostarp, neņemot vērā viņas grūtniecības stāvokli.

Uz šo otro jautājumu Tiesa atbildējusi, ka Direktīvas 92/85 10.pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu kā pamata lietā, kas atļauj bez ierobežojumiem atsaukt kapitālsabiedrības valdes locekli, ja attiecīgajai personai ir „strādājošas grūtnieces” statuss šīs Direktīvas izpratnē un ja attiecībā pret to pieņemtais lēmums par atsaukšanu, galvenokārt, pamatots ar viņas grūtniecības stāvokli. Pat ja tiktu pieņemts, ka attiecīgajam valdes loceklim nebija šāda statusa, nemainīgs paliek tas, ka tāda valdes locekļa, kas veic tādas funkcijas, kādas ir aprakstītas pamata lietā, atsaukšana grūtniecības dēļ vai kāda iemesla dēļ, kas būtībā ir pamatots ar šo stāvokli, var skart tikai sievietes un tādējādi tā ir tieša diskriminācija dzimuma dēļ, kas ir pretrunā Direktīvas 76/207 2.panta 1.un 7.punktam un 3.panta 1.punkta c) apakšpunktam.

[10.4] Attiecībā uz „strādājošās grūtnieces” jēdzienu Tiesa atgādinājusi, ka Direktīvas 92/85 2.panta a) punktā tā ir definēta kā „strādājoša grūtniece, kas informē darba devēju par savu stāvokli saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai valsts praksi” (52.pkt.).

Pat ja Direktīvas 92/85 2.panta a) punktā ir atsauce uz valsts tiesību aktiem un/vai praksi attiecībā uz kārtību, kādā darbaņēmēja informē darba devēju par savu stāvokli, nemainīgs paliek tas, ka šī kārtība nevar mazināt sieviešu īpašās aizsardzības, kas noteikta šīs pašas Direktīvas 10.pantā, saturu, kas aizliedz atlaist strādājošas grūtnieces, sievietes, kuras strādā pēcdzemdību periodā, vai strādājošas sievietes, kuras baro bērnu ar krūti, izņemot ārkārtējus gadījumus, kas nav saistīti ar viņu stāvokli. Ja, nebūdamas formāli informēti par darbaņēmējas grūtniecības stāvokli no pašas darbinieces puses, darba devējs uzzinājis par pēdējās grūtniecības stāvokli, tad interpretēt šauri šīs Direktīvas 2.panta a) punktu un liegt attiecīgajai darbaņēmējai aizsardzību pret atlaišanu, kas ir paredzēta šajā 10.pantā, būtu pretrunā Direktīvas 92/85 mērķim un jēgai.

[10.5] Savos apsvērumos Tiesa norādījusi:

- gadījumā, ja iesniedzējtiesa nolemtu, ka šajā lietā D.D. gadījums ietilpst „strādājošas grūtnieces” jēdzienā Direktīvas 92/85 izpratnē un lēmums par atsaukšanu ticis

pieņemts tikai ar viņas grūtniecības stāvokli saistītu iemeslu dēļ, tad jānorāda, ka šāds saskaņā ar valsts tiesību noteikumiem pieņemts lēmums, kas atļauj bez ierobežojuma atsaukt valdes locekli, nav saderīgs ar šīs Direktīvas 10.pantā paredzēto aizliegumu (62.pkt.);

- savukārt, lēmums, kas pieņemts laikā no grūtniecības sākumposma līdz grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma beigām ar prasītājas (pamata lietā) grūtniecības stāvokli nesaistītu iemeslu dēļ, nav pretrunā ar šo 10.pantu, tomēr ar nosacījumu, ka darba devējs rakstveidā norāda atlaišanu pamatojošos iemeslus un atlaišana tiek pieļauta attiecīgajos tiesību aktos un/vai valsts praksē saskaņā ar šīs Direktīvas 10.panta 1.un 2.punktu (63.pkt.).

[10.6] No minētā Eiropas Savienības Tiesas sprieduma un judikatūras, kā arī Direktīvas 92/85 10.panta izriet, ka atlaist grūtnieces laika posmā no viņu grūtniecības sākuma līdz grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma beigām aizliegts tad, ja ir acīmredzama atlaišanas iemesla saistība ir grūtniecību (Tiesas 2001.gada 4.oktobra spriedums lietā C-109/00 *Tele Denmark, Recueil*, I-6993.lpp., 23.punkts).

Tomēr šis Direktīvas noteiktais aizliegums nav absolūts, jo grūtnieci var atlaist ar viņas stāvokli nesaistītu iemeslu dēļ (Tiesas 1994.gada 14.jūlija spriedums lietā C-32/93 *Webb, Recueil*, I-3567.lpp.). Konkrētāk, ir jābūt izpildītiem šādiem diviem nosacījumiem:

- atlaišana nav saistīta ar grūtniecības stāvokli;
- atlaišanai ir jābūt atļautai saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai praksi.

[10.7] Līdz ar to, Senāta ieskatā, attiecībā uz komercsabiedrību izpildinstitūciju locekļiem īpašā uzticības saikne, kas vieno šādā situācijā esošu darba ņēmēju un tā darba devēju, un komercsabiedrības stratēģisko interešu īstenošana ir pamats sistēmai, kas atkāpjas no vispārējām normām. Komercsabiedrību izpildinstitūcijas valdes locekļa ieņemamais amats, kas ir vadošais amats uzņēmumā, kurš ir viņu darba devējs, nozīmē arī to, ka, neskarot viņam daudzējādā ziņā piešķirtos labvēlīgos nosacījumus, dažos gadījumos viņš, piemēram, no aizsardzības pret darba attiecību izbeigšanu viedokļa ir nelabvēlīgākā situācijā nekā „parastie” darba ņēmēji. Tas attiecīgi nozīmē to, ka valsts likumdevējs, izmantojot ar Direktīvas 92/85 10.panta 1) punktu piešķirto iespēju paredzēt izņēmumus, var noteikt komercsabiedrību izpildinstitūciju locekļiem atšķirīgu aizsardzības līmeni salīdzinājumā ar to, kas noteikts darba ņēmējiem, kuri nav šādas institūcijas locekļi (un nav iecelti vadošos amatos), tomēr abos gadījumos, ievērojot aizliegumu atlaist strādājošas grūtnieces, sievietes, kuras strādā pēcdzemdību periodā, vai strādājošas sievietes, kuras baro bērnu ar krūti, tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu stāvokli.

Ievērojot minēto, jāuzskata, un dalībvalstīm ir tiesības noteikt atšķirīgus darba ņēmēju aizsardzības režīmus atkarībā no viņu pienākumiem ar nosacījumu, ka tajos ir ievērots Direktīvas mērķis, proti, tiem ir jānodrošina strādājošu grūtnieču, sieviešu, kuras strādā pēcdzemdību periodā, vai strādājošu sieviešu, kuras baro bērnu ar krūti, atlaišanas aizliegums tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu stāvokli.

Tātad paralēli beznosacījumu aizliegumam atlaist attiecīgās darba ņēmējas tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu stāvokli, Direktīvas 10.panta 1) punktā paredzētais izņēmuma režīms piešķir dalībvalstīm iespēju attiecībā uz īpašām personu kategorijām – tādām kā komercsabiedrību izpildinstitūciju locekļi – noteikt izņēmumus no vispārējā aizsardzības režīma tādēļ, ka viņu pienākumiem komercsabiedrībā ir būtisks uzticības raksturs un lai nodrošinātu tostarp sabiedrības stratēģisko interešu ievērošanu.

Arī Eiropas Savienības tiesas Ģenerālvokāts (Ives Bot) konkrētajā lietā sniegtajos 2010.gada 2.septembra Secinājumos šim jautājumam veltījis motivētu un detalizētu analīzi, cita starpā uzsvēris, ka Direktīvas 92/85 10.pantā dalībvalstīm ir noteikts pienākums veikt vajadzīgos pasākumus, lai aizliegtu darba ņēmēju atlaišanu tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu grūtniecību, tomēr tajā nav aizliegta darba attiecību izbeigšana grūtniecības periodā, ja tā saistīta ar citiem iemesliem. Direktīvas 92/85 10.pants dalībvalstīm neuzliek par pienākumu pilnībā aizliegt sievietes atlaišanu viņas grūtniecības laikā. Tas tikai nosaka dalībvalstīm pienākumu veikt vajadzīgos pasākumus, lai šāda atlaišana nebūtu pamatota ar grūtniecības stāvokli. Turklāt Ģenerālvokāts nepārprotami norādījis, ka saskaņā ar Direktīvas 92/85 10.panta 1.punktu dalībvalsts var paredzēt, ka sabiedrības dalībniekiem, kuri uzskata, ka ir zaudējuši uzticību savas sabiedrības vadītājam, ir tiesības izbeigt ar viņu darba attiecības pat tad, ja šī vadītāja ir grūtniece, kā arī uzsvēris, ka Direktīvas 92/85 10.pants neliedz dalībvalstij izveidot atšķirīgu tiesisko režīmu, nodalot sabiedrības vadītājus un pārējos darba ņēmējus, kuriem nav tādu pašu pilnvaru vai atbildības un kuri tādēļ nav salīdzināmā situācijā, un tas vien, ka šī norma (Komerclikuma 224.panta ceturrtā daļa) ir mazāk aizsargājoša nekā citiem darba ņēmējiem piemērojamās valsts tiesību normas, pats par sevi nav pretrunā Direktīvas 92/85 10.pantam.

[10.8] LKB ieskatā, Eiropas Savienības Tiesa sprieduma nolēmumu daļā šos Ģenerālvokāta secinājumus nav nedz apstiprinājusi, nedz noliegusi, tāpēc jākonstatē, ka Eiropas Savienības Tiesa nav pēc būtības atbildējusi uz otro prejudiciālo jautājumu tādu lietas faktisko apstākļu kontekstā, kādā šis jautājums uzdots, un attiecībā uz tādu Komerclikuma 224.panta ceturrtās daļas piemērošanas aspekta atbilstību Eiropas Savienības

tiesībām, kas nozīmīgs konkrētajā lietā. Tāpēc LKB pieteikusi lūgumu par lietas apturēšanu un pieteikuma iesniegšanu Eiropas Savienības Tiesas sprieduma izskaidrošanai.

Senāts noraida šo LKB pieteikto lūgumu, jo Eiropas Savienības Tiesas spriedumā, atbildot uz otru uzdoto jautājumu, ir pietiekami skaidri noteikts, ka Direktīvas 92/85 10.pants nepieļauj bez ierobežojumiem atsaukt kapitālsabiedrības valdes locekli, ja attiecīgai personai ir „strādājošas grūtnieces” statuss šīs Direktīvas izpratnē un ja attiecībā pret to pieņemtais lēmums par atsaukšanu, galvenokārt, ir pamatots ar viņas grūtniecības stāvokli.

Ja valdes locekli nebūtu šāda statusa, tad atsaukšana grūtniecības dēļ vai kāda iemesla dēļ, kas būtībā pamatots ar šo stāvokli, var skart tikai sievietes un tādējādi tā ir tieša diskriminācija dzimuma dēļ, kas ir pretrunā Direktīvas 76/207 2.panta 1.un 7.punktam, kā arī 3.panta 1.punkta c) apakšpunktam.

Tātad spriedumā uzsvērts beznosacījuma aizliegums atsaukt no kapitālsabiedrības locekles amata sievietes tikai grūtniecības dēļ vai tāda iemesla dēļ, kas būtībā pamatots ar šo stāvokli. Turklāt, kā jau iepriekš norādīts, iesniedzējtiesas kompetencē ir konstatēt faktus, ar kuriem saistīts pamata strīds, tostarp vai atsaukšana no valdes locekles amata bija, galvenokārt, pamatota ar prasītājas grūtniecības stāvokli.

[10.9] Konkrētajā gadījumā prasītāja D.D. savā prasībā nav norādījusi, ka viņas atsaukšana no valdes locekles amata būtu notikusi sakarā ar viņas grūtniecību un šajā sakarā viņa tikusi diskriminēta.

Prasītājas ieskatā, darba devēja nelabvēlību izraisījusi viņas nostāja LKB statūtu grozījumu jautājumā, jo viņa 2007.gada 19.jūlijā paziņojusi sabiedrības padomei savu viedokli attiecībā par valdes locekļu nepieciešamo skaitu.

Tādējādi prasītāja pati ir norādījusi, ka viņa no amata ir atcelta ar grūtniecību nesaistītu iemeslu dēļ. Lietā nav konstatēts, ka viņas atsaukšana no valdes locekles amata būtu saistīta ar grūtniecību.

Turklāt apelācijas instances tiesa nav konstatējusi arī to, ka D.D. par savu grūtniecību būtu paziņojusi LKB un, pieņemot lēmumu par viņas atsaukšanu no amata, darba devējai bijis zināms par grūtniecību.

Senāta ieskatā, tas ir būtisks apstāklis, kas ņemams vērā strīda izšķiršanā.

[10.10] Ievērojot iepriekš minēto un pastāvot apstāklim, ka D.D. no valdes locekles amata nav bijusi atsaukta saistībā ar viņas grūtniecību vai kāda iemesla dēļ, kas būtībā pamatots ar šo stāvokli, šajā gadījumā prasītāja nevar atsaukties arī uz Direktīvā 76/207 piešķirto aizsardzību pret diskrimināciju dzimuma dēļ. Turklāt uz diskrimināciju

grūtniecības un dzimuma dēļ, kā jau iepriekš norādīts, viņa nav atsaukusies arī savā prasības pieteikumā, tādēļ lieta ir izskatāma tikai robežās par prasībā norādīto priekšmetu un pamatu.

[10.11] Šajā spriedumā norādīto apsvērumu dēļ nevar atzīt par pareiziem kasācijas sūdzībā izteiktos pārmetumus, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti nav piemērojusi Darba likuma 2., 28., 39. un 41.pantu, 109.panta pirmo daļu un Civillikuma 2178. un 2179.pantu.

[10.12] Senāts uzskata, ka apelācijas instances tiesa faktiskos apstākļus ir noskaidrojusi pietiekami pilnīgi. Tiesas secinājumi atbilst likumam un lietas materiāliem, kā arī Senāta un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai, tāpēc kasācijas sūdzībā norādītie argumenti nevar būt pamats apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

nosprieda

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 14.aprīļa spriedumu atstāt negrozītu, D.D. kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs senators	(<i>paraksts</i>)	Z.Gencs
senatore	(<i>paraksts</i>)	I.Garda
senators	(<i>paraksts</i>)	V.Jonikāns
senators	(<i>paraksts</i>)	A.Laviņš
senators	(<i>paraksts</i>)	N.Salienieks
senators	(<i>paraksts</i>)	K.Torgāns
senatore	(<i>paraksts</i>)	M.Zāģere